YUNUS EMRE'YE SELÂM

Sabahattin Eyuboğlu

Çan Yayınları

ÇAN YAYINLARI

39

YUNUS EMRE'YE SELÂM

S. Eyuboğlu

Çan Yayınları 39
Gün Basımevi
1966

YUNUS EMRE'YE SELÂM

SABAHATTİN EYUBOĞLU

ÇAN YAYINLARI

SELÂM !

Selâm olsun, Anadolu'nun orta yerinden, Türkiye halkının bağrından dünyaya seslenmiş olan Yunus Emre'ye;

Halkı seven, halkın sevgilisi olmuş Yunus Emre'ye;

Halkın ağzından konuşmuş ve halkı kendi ağzından konuşturmuş Yunus Emre'ye;

Türkçe, insanca ve Yunusca olmanın sırrını, yani gerçek şiirin sırrını bulmuş Yunus Emre'ye;

Yüreğini, düşüncesini ezenlere karşı ezilenlerden yana koymuş Yunus Emre'ye;

Sevgiyi, insanlığı yücelten, tanrılaştıran, Tanrıyı alçak gönüllere, insanlığa, sevgiye indiren Yunus Emre'ye;

İnsanları birliğe, dirliğe, doğruluğa, barışa çağıran, yaşamayı seven, ama ölümden korkmayan Yunus Emre'ye;

Kendini, çevresini, çağını, dinini aşmasını, küçük kaygılardan kurtulup büyük kaygılara yönelmesini bilen Yunus Emre'ye;

Şairler şairi, insanlar insanı, garipler garibi, dostlar dostu, Türkmen Kocası Yunus Emre'ye 1966 yılı Türkiye'sinden selâm olsun!

Altıyüz yıl kadar önce Yunus Emre dünyamızdan kim bilir Anadolu'nun hangi köşesinden, çağları delen sesiyle, halkın sesi ve belki halkın ağzından şöyle seslenmişti:

Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selâm olsun.

Yalnız bu insanlık ve şiir yüklü söz, Homeros'un deyimiyle bu kanatlı söz tek başına Yunus Emre'nin bir olgun kişi olduğunu, özlü sözü bulduğunu, düşüncenin ve sanatın yüce katlarına ulaştığını anlatmaya yeter. Yunus'a merak salmaya başlayan Batılı edebiyatçılar bana: Kim bu Yunus? diye sordukları zaman, kendilerine Yunus Emre uzmanımız Abdülbaki Gülpınarlı'nın kitaplarını salık verdikten sonra ben yalnız bu sözü çat pat fransızcaya, ingilizceye çeviriyorum. Her seferinde bu söz, türkçede nefes alır gibi söylenen bu söz, çeviride bütün rahatlığını yitirdiği halde, Batılı aydının da hemen can kulağını kabartıyor. Neden? Çünkü bu sözde bir insan, bütün kinlerin, ayrılıkların ötesine, bütün insanlara kardeşçe sesleniyor. Acıyı tatlıya, umutsuzluğu umuda, ölümü yaşamaya çeviren bir büyü var bu sözde. Ardından gelen sözler

uzak yakın, değişik yankılar gibi tekrarlıyor onu. Gelin okuyalım bu gözelim şiiri:

Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun.

Ecel büke belimizi
Söyletmiye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selâm olsun.

Tenin ortaya açıla
Yakasız gömlek biçile
Bizi bir âsan vechile
Yuyanlara selâm olsun.

Selâ vereler kastımıza
Gider olduk dostumuza
Namaz için üstümüze
Duranlara selâm olsun.

Eceli gelenler gider
Küllisi gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selâm olsun.

Derviş Yunus söyler sözün
Yaş doludur iki gözün

Bilmiyenler neyi bilmiş
Bilenlere selâm olsun.

Yunus, ya da Yunusca konuşan Anadolu halkı, bu şiirde, dünyanın ve başka bir halkın şiiriyle buluşuyor. Yunus'tan yüz elli yıl kadar sonra onun gibi belâlı, kanlı, kargaşalı bir çağda yaşamış Fransız şairi François Villon'un kendi milletinin edebiyat tarihindeki yeri, Yunus'un bizimkindeki yerini andırır. Yunus nasıl arapça ve farsçaya karşı Türk halkının dilini yüceltmişse, Villon da lâtince ve yunancaya karşı Fransız halkının dilini yüceltmiştir. Dante'nin, Shakespeare'in, Cervantes'in yaptığı da ayni şeydir aslında: Halkın diliyle söylenemez sanılan yüksek duygu ve düşünceleri halkın diliyle bal gibi söylemek. Ne var ki, ah ne yazık ki, biz Yunus'un ardından gitmemişiz, Batılılarsa yalnız Yunus gibilerin ardından gitmişler. İşte bu Yunus gibilerden biri, Villon bakın, Orhan Veli'nin çevirisiyle nasıl Yunusca sesleniyor insanlara:

ASILMIŞLARIN BALADI

Ey dünyada kalan insan kardeşler,
Olmayın bu kadar katı yürekli;
Allah da sizden razı olur belki
Sizler acırsanız bizlere eğer;

Şurada asılmışız üçer beşer;
Kuş sütüyle beslenen şu bedene
Bir bakın, dağılmada günden güne;

Bakın kül olan kemiklerimize;
Gülmeyin, dostlar, bu hale düşene;
Tanrıdan mağfiret dileyin bize.

Etmeyin, işte ölmüşüz bir kere;
Tanrıdan mağfiret dileyin bize.

Görmedik bir gün olsun rahat yüzü;
Yağmur suların yıkandık yunduk;
Kurda, kuşa yedirdik kaşı, gözü;
Gün ışıklarında karardık, yandık;
Kuş gagalariyle kalbura döndük.

Dostlar, görüyorsunuz halimizi;
Tanrıdan mağfiret dileyin bize.

Fransız şairi, Villon'un ardından gittikçe daha halkçı olurken biz Yunus'u halka bırakıp Sarayların kapalı, yapmacıklı ve kısır şiirinden yana gitmişiz; büyük şairlerimizin soluğunu altına, gümüşe boğmuş, süslü duvarlar içine kapamışız. Villon'un ardından Tanrının dili bile halkın diline çevrilirken Yunus'un ardından halkın dili küçümsenip Yunus'la birlikte yüzyıllarca kültür dışı, kaba Türk işi sayılmış.

Atatürk'le birlikte Türk devletinin halka yönelmesinden önce Yunus Emre, halk türküleriyle birlikte

analarımızdan öğrenip ciddiye almadan söylediğimiz, okullara, sanat, edebiyat çevrelerimize yakıştıramadığımız, olmasa da olur dediğimiz, halı yanında kilim, ut yanında saz, konak yanında kulübe saydığımız kaba halk antikaları arasındaydı.

Yunus Emre'yi ilk ciddiye alan, Batılı şiir görüşüyle ilk değerlendiren Türk aydını Burhan Toprak oldu. Ben kendi hesabıma Yunus Emre'nin büyüklüğünü onun uyarmasıyla gördüm. Gerçi Burhan Toprak Yunus'un şairliğinden çok mistikliğine, halk adamlığından çok din adamlığına önem vermişti; ama Yunus'u hor görülmekten kurtarıp çağdaş ve saygılı bir anlayışla değerlendirmiş, Batılı anlamıyla şair, düşünce adamı saymıştı ya! Asıl önemli olan buydu. Yayımladığı kitapların bilimsel bakımdan su götürür iddiaları, hattâ su götürmez yanlışlıkları, eksiklikleri bile olsa, bu öncülüğünün, uyarıcılığının kadri bilinmelidir. Daha önce Yunus bilinmiyor değildi, hattâ onu bilmiyen yoktu diyebiliriz. Bilim kitaplarında da yer alıyordu; ama onu bir derviş olarak değil bir şair olarak, bir mutasavvıf olarak değil, insanlara insanca seslenen bir insan olarak yüceltmek, edebiyatımızın baş köşesine oturtmak kimsenin aklından geçmemişti.

Yunus Emre bugün ümmet malı değil millet malıdır. İnancı, mezhebi tarikatı ne olursa olsun bütün şairler insanlığa seslenmektedir artık. Kendi çağımızın, yep yeni inançların insanı olarak, geçmişi değil geleceği özleyerek, Yunus'un inandıklarına inanmayarak da sevip sayabiliriz onu. Ne mutlu inandığını Yunus gibi

söyleyene, sevdiğini Yunus gibi sevene, kendi çağının karanlıkları içinden bütün çağların aydınlığını bulana.

YUNUS'UN KİMLİĞİ

Evet, ama kim bu Yunus Emre? Nereli? Kimin nesi? Nerde doğmuş, nerde ölmüş, nasıl yaşamış? Ne gören var, ne bilen. Yunus Emre'yi görenler, bilenler, ne söylerler, ne bir haber verirler. Bir şair düşünün ki varlığını bilmiyen, kimliğini bilen yok; yüzlerce mezarı var, üstlerinde adı var, içlerinde kendi yok; binlerce kitabı var, içlerinde adı var, kendinin kitabı yok. Bütün bir halkın gözdesi, sözcüsü olmuş, nice canları yüzyıllarca şiir kervanları gibi ardına takmış, kendi sır olup gitmiş; soluğu Anadolu'yu sarmış, kendi köyündeyse izinin tozu bile kalmamış; sözü alınmış, satılmış divanlara katılmış, kendisi, ya kendisi, o güzel insan, o cömert pınar, bugün milletçe övüncümüz, kim bilir hangi gurbet köşesinde dağarcığındaki şiirleriyle birlikte ölmüş, belki ölümü üç günden sonra bile duyulmamış, ölüsü soğuk suyla yuyulmamıştır. Yunus işte böylesi bir şairdir ve böylesi şairler çoktur Anadolu'da: Pir Sultan, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu az çok böylesi şairlerdir.

Halkımız bu insanları kendi sözcüleri olarak benimsemiş, kişiliklerini ve sözlerini kendi malı sayıp dilediği gibi evirmiş çevirmiştir. Onların şiiri halka halkın şiiri olarak karışmıştır. O kadar ki nerde kendilerinin, nerde halkın konuştuğunu kestirmek imkânsız ve belki gereksizdir de artık. Anadolu'da binlerce

ağızdan söylenmiş ve söylenen bir Yunus korosu var ya, işte onu Yunus'un tâ kendisi saymaktır en doğrusu. En eski yazmalarda yok diye halkın ezberinde yaşayan, ister istemez yontulan, biçim ve dil değiştiren şiirleri Yunus'un saymamak hiç de bilimsel bir davranış değildir. En eski yazmalar Yunus'un ölümünden çok sonra derlenmiş şiirler olduktan başka, bu yazmalara Yunus'un diline, tutumuna, düşüncesine düpedüz aykırı şiirler de alınmış. Yeni belgeler arana dursun, biz Yunus'u anarken yazmalar kadar sözlü halk geleneğine de saygılı olmayı daha doğru buluyoruz.

Yunus Emre eseri ve mezarı gibi hayatını da halkın gönlüne bırakıp gitmiştir. Nasıl yaşadığı üstüne bütün bildiklerimiz halkın masallaştırdığı gerçeklere dayanıyor. Masallar gerçeği değiştiriyor da tarih kitapları değiştirmiyor mu sanki? Onlar da, hele bizimkiler, belli bir görüşün açısına, yorumuna göre vermişler dünyayı, insanları. Yeni tarihçiler eski zaman gerçeklerini ararken efsaneleri hiç de yabana atmıyor, tersine asıl gerçeğin çok kez onlarda saklı olduğunu ileri sürüyorlar. Belli bir çağın insanını iç ve dış gerçekleriyle hangi tarihçi bize Homeros'tan daha iyi sezdirebilirdi?

Gelin biz de masallara soralım Yunus'un kim olduğunu. Masallara göre Yunus Emre bir orta Anadolu köylüsüymüş. Kimi masallar masal havasını aşarak onu Sakarya kıyılarında, Sivrihisar'ın Sarıköyüne yerleştirirler. Taştan topraktan ekmeğini çıkaran, yağmur yağmayınca aç kalan bir Anadolu köylüsüdür Yunus Emre. Hiçbir devletten yardım görmek şöyle dursun,

bütün devletlerin soymaya alışık olduğu bir Anadolu köylüsü. Bu köylü Yunus günün birinde tohumsuz kalır. (Burada masal Anadolu köylüsünün en sürekli gerçeğini söylüyor) Tohumsuz kalan Yunus Emre eşeğine dağdan alıç, yani yabani elma, yani kendiliğinden yetişen ve Yaşar Kemal'in, Başaran'ın Türk şiirine kazandırdıkları ahlat gibi, acı yanlızlıkların en tatlı dostu olan meyvayı yükler, buna karşılık bir az tohumluk buğday aramaya çıkar. Durduğu başlıca yerlerden biri de Hacı Bektaş tekkesidir. Burada da masal Anadolu'nun sürekli gerçeklerinden birine değiniyor: Anadolu'nun gerçek fatihleri Anadolu köylüsünün yanı başında, yakınında oturmayı kabul etmiş olanlardır. Aynı masal bize onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda bektaşiliğin yaygın olduğunu, bu mezhebin halktan, fakir fukaradan, Yunus gibi türkçeden yana olduğunu açıklamış oluyor. Evet, köylü Yunus, tekkeden alıçlarına karşılık buğday istiyor. Hacı Bektaş sorduruyor kendisine: Buğday yerine nefes verse olmaz mı diye. Yunus ille de buğday istiyor. Hacı Bektaş her alıça karşılık bir nefes verelim diyor. Olmaz diyor Yunus. Her çekirdek başına on nefese kadar çıkıyor Hacı Bektaş. Yunus buğday diye dayatıyor. Bunun üzerine Hacı Bektaş fakir Yunus'a götürebileceği kadar buğday verdiriyor. Sevine sevine toprağına dönerken yolda bir düşüncedir alıyor Yunus'u. Herhalde diyor ki kendi kendine: Bu insan bir büyük insan olmasa nefesini istemediğime kızar, bu kadar cömertçe buğday vermezdi bana. Bir çuval buğday böyle bir insandan daha mı değerli benim için? Anlıyor ne çiylik ettiğini,

dönüyor geriye. Alın buğdayı geri, ben nefes istiyorum diyor. Ama Hacı Bektaş onu Taptuk Emre'nin tekkesine yolluyor, senin kilidi ona verdik diyor.

Taptuk kim? Onu da masallara soralım. Hacı Bektaş uzak illerden Anadolu'ya geldiğinde... ne güzel bir geliş masalı vardır onun da, durun ondan geçelim Taptuk Emre'mize. Hacı Bektaş Anadolu'ya bir güvercin kılığına girerek gelir. Bunu haber alan ve gelmesini istemeyen eski ermişler birer kartal olup yolunu kesmek isterler. Garip güvercin Anadolu göklerini kara kartal kanatlarıyla kaplı bulur. Yarar geçer kanatları ama bir hayli pençe de yer. Kan revan içinde bir köye, bugünkü Hacı Bektaş ilçesine iner, bir duvarın üstüne konar. Fakir bir köylü kadın görür yaralı güvercini, acır haline, yiyecek içecek kor duvarın üstüne. Bu masal Bektaşiliğin köylerde yayıldığını ve kadınların bu tarikatte rolü ve önemi olduğunu anlatıyor bize. Anadolu Hıristiyanlığı da ancak Meryem Ana'nın yüceltilmesi şartiyle kabul etmiştir. Anadolu'nun en eski ve en büyük tanrılarının kadın olduğunu unutmamalı. Anaları hiçe saymak belki de onun için hiç uğur getirmemiştir Anadolu'ya.

Evet, Hacı Bektaş'ı Anadolu'da ilk konuklayan bir kadındır. Sonradan Hacı Bektaş bütün Rum yani Roma Anadolu erenlerinden saygı ve sevgi görür, ama Emre adında bir ermiş Hacı Bektaş'ın semtine uğramaz. Hacı Bektaş ona Sarı İsmail adındaki dervişini yollayıp tekkesine gelmesini sağlar. Gelince ona erenler arasına nasıl girdiğini sorar, o da der ki: Perde arasından bir el uzandı, beni erenler arasına götürdü. Ora-

da Hacı Bektaş adında birini görmedim. Bunun üzerine Hacı Bektaş sorar: Perde aralığından sana uzanan eli görsen tanır mısın? Tanırım der Emre: Ayasında bir yeşil ben vardı bu elin. O zaman Hacı Bektaş uzatır elini Emre'ye ve Emre, görür o yeşil beni bu elin içinde, görür görmez de: Taptuk! Taptuk! diye bağırır, adı o günden sonra Taptuk, kendisi de Hacı Bektaş'ın söztülerinden biri olur. Bu masal da bize Yunus'u kendine bağlıyan Taptuk Emre'nin Hacı Bektaş'ın dininden, çevresinden ayrı, belki de yeni müslüman olmuş bir Anadolulu olduğunu anlatıyor.

Taptuk babayı bir de Yunus'un şiirlerinden, en sıcak bir inançla sevilen, yoluna baş koyulan bir insan olarak tanıyoruz:

Taptuğun tapusunda
Kul olduk kapısında
Yunus miskin çiğ idik
Piştik elhamdülillâh.

Vardığımız illere
Şol safa gönüllere
Baba Taptuk manisin
Saçtuk elhamdülillâh.

Yunus bir doğan idi kondu Taptuk koluna
Avın şikâra geldi bu yuva kuşu değil.

Yine esridi Yunus Taptuk yüzün görelde
Baktığım yüzde gördüm Taptuğumun nurunu.

Bize kadir gecesidir bu gece
Ko erte olmasın seher gerekmez
Yunus esrüyüben düştü sokakta
Çağırır Taptuğunu ar gerekmez.

Bu son şiirde Taptuk'un tekkesinde şarap içildiği hiç de saklanmıyor.

Ama masalımıza dönelim yeniden. Hacı Bektaş Yunus'u Taptuk'un tekkesine göndermişti ya. Gidip Taptuk'a baş vuruyor Yunus'umuz. İlk Bektaşi tekkeleri bir çeşit iş okulu, köy enstitüsü gibidir. Herkes bir iş görür orda. Kimi toprakta, kimi işlikte çalışır, kimi duvar örer, kimi aş pişirir: Yunus'a da odun taşıma işini vermişler. Kırk yıl sırtında odun taşımış Yunus tekkesinin ocağına. Hem ahlaya uflaya değil, özene bezene. Her getirdiği odun düm düzmüş. Neden diye soran birine: Bu tekkeye odunun bile eğrisi giremez demiş Yunus.

Bir başka söylentiye göre Taptuk saz çalarmış ve Yunus ona sazı için bağlanmış. Kendinden geçiyormuş Taptuk'un sazını dinlerken. Uzun süre tekkeye hizmet etmiş, sonunda bıkmış ve kaçmış. Yolda erenlerden yedi kişiye raslamış, yoldaş olmuş onlarla. Her akşam erenlerden biri içinden geçirdiği bir insan adına Tanrıya dua ediyor ve hemen bir sofra geliyormuş ortaya. Sıra Yunus'a geldiği akşam o da dua etmiş: Yarabbi, demiş, bunlar hangi kulun adına dua ettilerse ben de onun adına yalvarıyorum sana, utandırma beni. O akşam iki sofra birden gelmiş. Erenler şaşırıp kimin adına dua ettiğini soruyorlar Yunus'a. O da siz söyleyin

önce diyor. Erenler Taptuk'un dervişlerinden Yunus diye biri var, onun adına, diyorlar. Yunus bunu duyar duymaz hiç bir şey söylemeden tekkeye dönüyor ve anabacıya, şeyhin karısına sığınıyor. Burada da nasıl yine bize tekkede kadının rolü ve nasıl bir rolü olduğunu anlatıyor. Anabacı diyor ki Yunus'a: Yarın sabah tekkenin eşiğine yat. Taptuk abdest almak için dışarı çıkarken ayağı sana takılır. Gözleri iyi görmediği için bana: Kim bu eşikte yatan? diye sorar. Yunus derim ben de. Hangi Yunus derse çekil git, başka bir tekke ara kendine, başının çaresine bak. Ama Bizim Yunus mu? derse anla ki gönlünden çıkarmamış, halâ seviyor seni. O zaman kapan ayaklarına, bağışla suçumu de ona. Yunus anabacının dediğini yapmış, kapının eşiğine yatmış ertesi sabah. Taptuk: Kim bu adam? diye sorunca, Yunus diyor anabacı. Bizim Yunus mu? diyor Taptuk. Yunus ağlamış olmalı o zaman sevincinden.

Bir masal iki insan arasındaki bağlılığı, ayrılıp kavuşmanın tadını bu kadar güzel anlatabilir. Yalnız Yunus'la Taptuk arasında değil, bütün Anadolu'nun tekkelerinde kimi zaman iyiden, kimi zaman kötüden yana giden insan yürekleri arasındaki bağlılığı görüveriyoruz bu masalda. Gözleri görmez olmuş bir insanın, en güvendiği dostun, kendisini bırakıp gitmiş olduğu bir insanın bir sabah Bizim Yunus mu? derken duyabileceği ve bağışlanmaya can atan bir suçluya duyurabileceği sevinci düşünün. İnsanlık dediğimiz şey işte bu *bizim* sözünün içindedir. Bir ülküye canlarını koyanların hepsinin yaşadıkları bir insanlık dramıdır bu: İnancımızı paylaşmaz olmuş bir dostun yeniden yanı-

mıza dönmesi ve dönen dostun kapı dışarı edilmemesinden duyduğu sevinç. Bugün bile dünyamızın her yerinde, her partisinde yaşanıyor olmalı bu dram.

Yunus'umuz yeniden giriyor tekkeye. Bir başka söylentiye, bugün bile birçoklarının, kerkesi kendilerine benzeterek ya da sözde gerçekçi bir dünya görüşüne yaslanarak, şıp diye inanacağı bir söylentiye göre Yunus Taptuk'un kızını sevdiği için dönüyor tekkeye. Taptuk biliyor Yunus'un bunun için dönmediğini. Biliyor, ama dervişlerinin böyle bir dedikoduya kulak vermeleri karşısında ne yapsın? Kızını versin mi, vermesin mi Yunus'a? Taptuk, dervişlerini yalancı çıkarmamak için kızını veriyor Yunus'a. İlk bakışta şaşırtıcı bir Anadolu masalı bu: En baştaki güçlü insan dedikodunun karşısına dikilecek yerde dedikodudan yana gidiyor; dervişlerini yalancı çıkarmamak için kızını Yunus'a veriyor. Veriyor, ama Yunus ömrünün sonuna kadar el değdirmiyor bu güzel kıza.

Gerçek bu değil de halk böyle olmasını istiyorsa bu da ayrı ve daha derin bir gerçeğe bağlıdır.

Yunus'un şairliğe başlaması da şöyle oluyor masala göre: Yunus yıllar yılı tekkeye ağızsız dilsiz hizmet ettikten sonra, günlerden bir gün Taptuk'un sofrasında bir güzel sohbet oluyor. Taptuk sevinçli, coşgundur o gün. Yunus-ı Guyende adında bir şaire: Bize bir şeyler söyle, diyor. O şairinse dili tutuluyor o gün, hiç bir şey bulup söyliyemiyor. Bunun üzerine Taptuk oduncu Yunus'a dönüp: Haydi sen söyle; Hacı Bektaş'ın sözü yerine geldi, kilidin açıldı artık; söyle.

Ve Yunus birden başlıyor içinde birikenleri söylemeye.

Burhan Toprak'ın deyimiyle Yunus Emre'nin bu altın destanı bize onun kadar Anadolu halkının yüreğini ve özlemini de anlatıyor. Bu destanda köylünün Yunus'u başkentin, sarayların, okumuşların gözdesi Mevlâna ile karşılaştırması da üstünde durulmaya değer. Halk Mevlanâ'ya karşı saygıda kusur etmemekle birlikte, kendi diliyle konuşan Yunus'u onunla boy ölçtürmekten de çekinmiyor. Mevlanâ'ya şunu söyletir Yunus için: «Mânevi konakların hangisine vardıysam bir Türkmen kocasının izini önümde buldum, onu geçemedim.»

Yine halk Yunus'a da şunu söyletir Mevlanâ'ya, bir buluşmalarında: Mesnevi'yi çok uzun yazmışsın, ben olsam şu söze sığdırırdım hepsini:

Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm.

Ama Yunus'un şiirinde Mevlanâ sevgi ve saygıyla anılır:

Mevlanâ meclisinde saz ile işret oldu

diye onun sofrasında bulunduğunu belirten Yunus şunu söyler onun için:

Mevlanâ Hudavendigâr bize nazar kılalı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır.

Aslında Mevlanâ'yı halktan ayıran diliydi daha çok. Yetiştiği çevre gereği eserini farsça yazmıştı, ama bu dille halka sesleniyor, halktan yana düşünüyordu. Halka karşı bir tutumu olsa, o çağda oğlu Sultan Velet babasının düşüncelerini türkçe söyliyebilecek bir yola giremezdi. Hacı Bektaş ocağı ve Yunus tasavvufu, yani o çağın en yüksek kültürünü Anadolu halkının türkçesiyle söyleme zorluğunu yenmişler ve bugünkü milli edebiyatımızın öncüsü olmuşlardır. Ne yazık ki Osmanlı sarayı bu öncülerin açtığı yolu kapamış, halkın şair evlâtlarını halktan, en bereketli şiir toprağından koparmış, divanlara kapamış. Ama Yunus'un ve halkın soluğu Kaygusuzlar, Pir Sultan'lar, Karacaoğlan'lar, Âşık Veysel'lerle için için bugünedek gelmiş ve ancak bugünün halkçı Türk devletinde Anadolu türkçesini en aydın şairlerimize devretmişlerdir. Bugün artık halkı hor gören anlaşılmaz sözler eden, bayağılığa düşmek korkusuyla özenti çıkmazlarına giren şairlerimiz bile halkın diliyle deyimleriyle, küfürleri, tekerlemeleriyle konuşmak zorundadırlar. Hoş, onlar da seve seve öyle konuşuyorlar ya bugün artık. Dil devrimine karşı koyan çıkarcılarla karıştırmamalı onları.

Ama biz yine Yunus destanına dönelim. Bu destana göre Yunus okuma yazma bilmez. Küçükken bir ara okula gitmiş; ebcedi söktürememiş, yani o çağın okuma yazma öğretiminde tutulan yola girememiş ve:

Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü

Yaratılmışı severiz
Yaratandan ötürü.

deyip okulu bırakmış. Burada da yine halkımızın halktan uzaklaşan kültüre karşı direnişini görüyoruz. Burada Yunus Emre'nin okur yazar olup olmadığını tartışacak değiliz. Bilginlerimiz, başta Gölpınarlı olmak üzere Yunus'un ümmiliği, yani okur yazar olmadığı inancını gülünç buluyorlar. Gel gelelim, Yunus'tan kalmış bir tek yazılı söz olmaması bir yana, Anadolu'da sözlü kültür bugün bile bir Âşık Veysel'i yetiştirecek güctedir; yedi yaşından beri gözleri görmeyen Âşık Veysel'inse okur yazar olduğunu kimse ileri süremez. Bektaşi tekkeleri tasavvufun en ince kavramlarını sözle ve sazla kafası işleyen, üstelik yıllar yılı, geceler gecesi, aynı düşüncenin değişik söylenişlerini dinleyen bir halk çocuğuna niçin aktarmasınlar?

Okur yazar olsun olmasın, Yunus Emre benim halkımın sözlü kültürünün adamı olmuş, kendi çağının en ileri düşünüşünü köylü kardeşlerine onların diliyle ulaştırmıştır. Bir de şu var: Yunus okur yazar da olsa çağının okur yazarlarına, mollalarına karşı savaş açmış bir insandır. Bu konuda yine masallar aydınlatıyor bizi. Molla Kasım masalını biliyor musunuz? Bilmiyorsanız dinleyin bakın, ne kadar anlamlı ve öğretici.

Yunus'un yaşadığı yıllarda Molla Kasım diye biri varmış. Bu Molla Kasım'a Yunus'un şiirlerini yazılı olarak getirmişler. Başlamış okumaya. Her okuduğu şiiri dine şeriata aykırı bularak yakıyormuş. Binlercesini yaktıktan sonra üst tarafını da suya atmaya başla-

mış. Neden suya atmış derseniz, okurken bir ırmağın, belki de Sakarya'nın kıyısında oturuyormuş da ondan. Şiirleri yakmış, suya atmış, atmış, atmış, derken bir şiirde, daha doğrusu bir şiirin son iki dizesinde zınk diye durmuş ve aklı başına gelmiş; çünkü bu iki dizede şunları söylüyormuş bizim Yunus:

Yunus Emre bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelir.

Bunu görür görmez Yunus'a boyun eğmiş ve yakmadığı, suya atmadığı şiirleri bir hazine gibi saklamış. İşte onun için şiirlerinden binlercesini göklerde melekler, binlercesini denizlerdeki balıklar, kalan binlercesini de insanlar söylermiş. Bu masal da Yunus'un orta malı, halk malı bir şair olduğunu anlatmak bakımından tarihçilerden daha bilimsel, daha ileri bir düşünüşle yüklüdür. Bu sözü Yunus Emre'nin değil, Kasım adlı sonradan gelmiş bir şairin söylediğini ileri süren değerli bilginimiz Gölpınarlı kitaplara saygısı yüzünden iki gerçeğe yüz çeviriyor bizce: Birisi Yunus Emre'yi halkın Molla Kasım'la karşı karşıya getirmesi, ikincisi de bu beyitte şair adının ancak birinci dizede olması gereği, tabiiliğidir. Bu şiiri halkın Molla Kasım'a karşı Yunus'un ağzından söylemiş olması Kasım'ın söylemiş olmasından daha olagandır. Ama isterseniz o şiiri gelin birlikte okuyalım: Çünkü bu, halkımızın Yunus'un saydığı, şiirlerin başında gelenlerdendir:

Ben dervişim diyene bir ün edesim gelir
Seğirdüben sesine varup yetesim gelir.

Sırat kıldan incedir kılıçtan keskincedir
Varıp anun üstünde evler yapasım gelir.

Altında gayya vardır içir nar ile pürdür
Varuban ol gölgede biraz yatasım gelir.

Oda gölge der isem ta'nitmeyin hocalar
Hatırınız hoş olsun yanıp tütesim gelir.

Ben günahımca yanam rahmet suyuyla yunam
İki kanat takınıp biraz uçasım gelir.

Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sığaya çeken bir Molla Kasım gelir.

Bu halkçı ve devrimci şiiri hem yazmalar, hem de halk geleneği Yunus'a malederken bilginlerimizin ille de Kasım adıyla şiir yazan ve molla ağzıyla konuşan birine maletmeye kalkması garip olduğu kadar ilginç bir olaydır. Kasım bu şiiri söylemiş de olsa Yunus geleneğince söylemiştir. Ama söylememiş olduğu, söyliyemiyeceği şu yazılı ve zavallı sözlerinden bellidir.

Halet-i ışk-ı vuslatı canuma hendem olalı
Ilm-i ledünde tevhid-i bah-ı nidaya uğradım

Kasım-ı ışkı mahviden hikmet-i bahrı ilmimiş
Ma'ni yüzünde pes elin hamd'ü senaya uğradım.

İşte bu Kasım Yunus Emre'nin deminki şiirinde alay ettiği Molla Kasım'm tâ kendisi değilse bile olma-

sı gerekir. Bilgin Gölpınarlı'ya saygımız büyük ama bu konuda onun bindiği tekne küçük. Kimi belgeler belgesiz düşünenlere hak verdirecek nerdeyse.

Yeniden dönelim Yunus destanına, halkımıza, yeni dünyamızın temeline. Yunus'umuz Taptuk'un tekkesinde varabileceği en yüksek yere kadar varmış, ama Taptuk, erenlerin bile Anadolu'da belli bir yerde kalmaları gerektiğine inanıyormuş. Sevgili Yunus'unun tekkede oturup kalacağını görür görmez, kırk yıllık çalışmasıyla hakkettiği dinlenmeyi de vermemiş ona. Elindeki değneği havaya savurup: Git bu değneğin düştüğü yeri bul ve orada öl, demiş. Yunus yıllar yılı o değneği aramış ve bulduğu yerde de ölmüş.

İşte böyle uzar gider Yunus Emre'mizin destanı. Bu destan dindar olmaya, şu ya da bu peygambere inanmaya değil, insan olmaya çağırır bizi. Yunus halkımızdan yana, halkımız Yunus'tan yana olduysa bunun nedeni gerçek şiirle gerçek insanlığın birbirinden ayrılmaz oluşudur. Yunus haktan yana oluşla halktan yana oluşun bir araya gelmesidir. Bütün büyük şairler gibi Yunus da hak için halktan, halk için haktan yana olmuştur. Yunus softalara, yobazlara karşı, bu dünyayı hiçe sayıp öbür dünyayı övenlere karşı bu dünyada adam olmak, kendi kendisini, küçük çıkarlarını yenmek isteyenlerden, miğdecilere karşı ülkücülerden yanadır. Yunus'un dindarlığı su götürmez, ama onun dindarlığı softaların cennetine, sırat köprüsüne değil, insanlığa, insan yüreğine, doğruluğa ve fakir fukaranın mutluluğuna çevriktir. Hiç bir şiiri dünyayı

sömürenleri övmez, hemen her şiiri dünyayı sömürenlere karşı bir seslenmedir. Nasıl öyle olmasın ki bütün dünyanın büyük şairleri hep, ama hep ayni şeyi söylemiş, ayni sömürgenliğe karşı isyan etmişlerdir. Kurdun kuzuyu paralayıp yemesinde güzellik bulan bir tek dünya şairi gösteremezsiniz.

Yunus Emre, kendisi yoksul yaşamış olmasa bile, yoksulların, ezilmişlerin, çaresizlerin, ölümleri bir kurtuluş olanların şairidir. Çağında ve çevresinde insanlar ekinler gibi biçilmekte, karıncalar gibi çiğnenmekte, talancıların keyfince yaşayıp ölmektedirler. Kıtlık, susuzluk, salgın hastalık bir yandan, inanç kavgaları, kardeş savaşları, yabandan gelen yağmacılar güzelim Anadolu'nun ve topraktan başka dostu olmayan Anadolu halkının altını üstüne getirmedeler. Bütün büyük şairler gibi Yunus da halkın kara gün dostudur. Kılıca, paraya ve belâya insan yüreğinin tükenmezliğiyle karşı çıkmıştır.

Koca Yunus en yoksul Anadolu köylüsünün ağzından konuşur:

Acep dünyada varm'ola
Şöyle garip bencileyin
Bağrı yanık gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin.

Söyler dilim ağlar gözüm
Gariplere göynür özüm
Meğer ki gökte yıldızım
Ola garip bencileyin.

Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin.

Dağlar, yollar, bulutlar, sellerdir Yunus'un yoldaşları ve şiirinin yalın yalın dünyası:

Taştın yine delı gönül
Sılar gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın.

Ben toprak oldum yoluna
Sen aşırı gözetirsin
Şu karşıma göğüs geren
Taş yürekli dağlar mısın.

Karlı dağların başında
Salkım salkım duran bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın.

Esridi Yunus'un canı
Yoldayım illerim hani
Yunus düşte gördü seni
Hasta mısın sağlar mısın.

Yunus Emre yoksuldur, gariptir, eski anlamıyla miskindir; eski anlamıyla diyorum, çünkü yoksulluğu

hor görenler bu kelimeye sonradan aşağılatıcı bir anlam yüklemişlerdir. Gariptir, ayni kelimeyi Fransızlar da Araplardan *mesquin* (mesken) diye alıp yoksulluk kavramına pintilik, soysuzluk, aşağılık anlamlarını katmışlardır. Evet, Yunus'umuz yoksuldur, çaresizdir, gariptir, ama yılmış, tükenmiş, zavallı bir dilenci değildir. Onun şiirlerini kadere boyun eğmiş, varlıklı insanların uşağı, dilencisi olmayı hoş görmüş bir insanın şiirleri olarak yorumlamış ve söylemiş olanlar vardır şüphesiz; ama gerçek Yunus kaderine kafa tutan, kahırları yenen, zehiri bala çeviren insandır. Çorak topraktan suyunu çıkaran ve tek başına bomboş bozkırları şenelten ahlat ağacının inanılmaz yaşama, diretme gücü vardır onda: Yoksulluğu içinde cömert, garipliği içinde yiğittir onun gibi ve Mehmetçik gibi.

Sesini yükseltmesini de bilir dertli Yunus:

Ben yürürüm yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne usluyum ne divâne
Gel gör beni aşk neyledi.

Kâh eserim yeller gibi
Kâh tozarım yollar gibi
Kâh coşarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi.

Kaderi nasıl yendiğini haklı bir övünç ve gülümsemeyle söyler de kendisi:

Şu karşıki dağları
Meşeleri bağları
Sağlık safalık ile
Geçtik elhamdülillâh.

Kuru idük yaş olduk
Ayak idük baş olduk
Kanatlandık kuş olduk
Piştik elhamdülillâh.

Yunus miskin çiğ idük
Piştik elhamdülillâh.

Yunus yoksuldur, ama inancına çağırdığı zaman dünya onundur:

Gel gel, bize gelen yoksul bay olur
Sermayen de, dükkânın da bizimdir
Kim ala bu topu çevgenimizden
Bu çevgen, bu top, bu meydan bizimdir.

Nedir bizim Yunus'un inancı? Yoksulu bay, kuruyu yaş, ayağı baş eden bu yaman insan gücünü hangi inançtan alıyor Yunus? Bu sorunun karşılığını Yunus'un söylediklerinde ve söylettiklerinde aradığımız zaman bir hayli şaşırarak görüyoruz ki Yunus bütün dindarlığına, müslümanlığına karşın hiç bir dinin adamı değil, hattâ bir din adamı bile değil, tersine bütün dinlerin ötesinde, camilerin kiliselerin dışında, hele softaların, yobazların düpedüz karşısında kitapsız, ta-

pınmasız, törensiz, kıblesiz bir inancın adamıdır. Bu inancın tek kuralı, yasası, dogması sevgidir, en geniş, en sınırsız, en insanca anlamıyla sevgi. Dinini, tanrısını sordunuz mu Yunus'a aşk der ve Dost der size, başka şey de söylemez. Diyeceksiniz ki, daha doğrusu insanoğlunun inanma güclerini ille de insan ve dünya ötesine kaydırmak isteyenler diyecekler ki, Yunus'un aşk dediği Ferhat ile Şirin arasındaki aşk değil, Yunus'un Dost dediği senin bu dünyada raslayıp candan sevdiğin insanlar değildir. Onun aşkı da, dostu da, şarabı da, sarhoşluğu da gerçek ötesi varlıkların rumuzlarıdır ve ancak öldükten sonra ruhlarımızın kavuşacağı gerçeklerdir. Evet ama, Yunus Emre şiirlerinde bu kavramları ne kadar yüceltirse yüceltsin dünyayı ne kadar hor görürse görsün, ne insanın ne dünyanın dışına çıkarmıyor inandığı değerleri. İnsanın dışında değil, içinde buluyor tanrısını, bakın nasıl:

Bu tılsımı bağlayan
Türlü dilde söyleyen
Yere göğe sığmayan
Sığmış bu can içinde.

Çok aradım özledim
Yeri gökü aradım
Çok aradım bulmadım
Buldum insan içinde.

Yunus Emre göklerde değil yerde buluyor aradığım, rahmet ve bereket yağmurları bile topraktan yağıyor şiirinde.

Bir dem yüzüm süre duram
Her dem ayım yeni doğar
Her gün bir bayramdır bana
Yazım kışım yeni bahar.

Onun nuru karanlığı
Sürer gönül hücresinden
Karanlık ile aydınlık
Bir hücreye nite sığar.

Ben ayımı yerde gördüm
Ne işim var gök yüzünde
Benim gözüm yerde gerek
Bana rahmet yerden yağar.

Sözüm el gün için değil
Sevenlere bir söz yeter
Sevdiğimi söylemezsem
Sevmek derdi beni boğar.

Cennetin yeryüzünde, gerçeğin toprakta saklı olduğunu daha ne kadar açık söylesin Yunus beşyüz yıl önce ve köyde. Bugün Sivralan köyünde yaşayan Âşık Veysel de:

Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır.

diyor ve bir çekirdeğe karşı dört bostan veren, kazma ile bel ile üstüne yürüyeni gülle karşılayan toprağa

çağırıyor cenneti dünya ötesinde arayanları.

Yunus dünyaya kızar, ne güzel kızar hem de yalancılığını vurarak yüzüne, ölümlülerin öcünü alarak dünyadan:

Yürü yürü, yalan dünya
Yalan dünya değil misin?
Yedi kere ıssız kalıp
Dolan dünya değil misin?

Ateş bıraktı özüme
Dumanı girdi gözüme
Bu gözle bugün yüzüme
Gülen dünya değil misin?

Yalan dünya yalan dünya
Yalan dünya değil misin?
Muhammedi bir top beze
Saran dünya değil misin?

Aynı dünya için aynı Yunus şunu da söyler:

Bu dünya bir gelindir
Yeşil kızıl donanmış
İnsan böyle geline
Bakar bakar doyamaz.

Dünyayı bütün insanlarıyla birlikte benimser Yunus:

Dünya benim rızkımdır
Halkı benim halkımdır.

İnsanlardan istediği düpedüz insanca bir sevgi ve iş birliğidir. Dinleyin ne kadar açık seçik olarak söylüyor bunu:

Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Seveli sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.

Dünya hem hepimizin, hem hiç birimizindir. Yunus'a göre. Günahların günahı bir insana kötülük etmektir dünyada:

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil.

İnsanın içindeki şeytan, asıl şeytan kindir Yunus'a göre:

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize.

Daha ne söylesin Yunus? Söylüyor ama, daha insancasını da söylüyor:

Sen sana ne sanırsan
Ayruğa da onu san

Dört kitabın manâsı
Budur eğer var ise.

Ne demek bu? Şu demek ki, Yunus'a göre bütün din kitaplarının bir tek anlamı olabilir olsa olsa, olmalıdır ya da: O da insanı insanla barıştırmak, insanı insan etmek gerçekten, kendini bilmek ve başkalarından ayırmamak. Humanizmanın özü de budur işte; humanistlerin özlemi de insanın bütün insanlığı kendinde bulması, bir insanın insanlarla, bütün insanlıkla kaynaşması, halleşmesi değil mi?

Yunus'un aşkına gelince, bu aşk da, elbet cinsel aşktan başka türlü bir duygudur, ama yine de insanca bir sevgi, bir coşku, bir kendinden geçme, kendini aşmadır bu. Bütün göz yaşlarına karşın, gariptir, daha çok sevinçli, iyimser, aydınlık bir aşktır Yunus'unki:

İşitin ey yarenler,
Aşk bir güneşe benzer
Aşkı olmayan gönül
Bir kara taşa benzer.

Taş yürekte ne biter
Dilinden ağu tüter
Nice yumuşak söylese
Sözü savaşa benzer.

Bakın aşk kavramı da Yunus'ta insanlıkla nasıl kaynaşıyor, daha doğrusu ona dökülüyor: O kadar ki bir çok şiirlerinde aşk coşkunluğunun hemen ardın-

dan sevgisizliklerin, kalleşliklerin yergisi, gerçek âşıkların övgüsü geliyor.

Aşkından yanar yüreğim
Yandığım bana hoş gelir

Söyler isem sözüm savaş
Söylemezsem ciğerim baş

Bu dünya dop dolu kalleş
Her birinden bir taş gelir

Hakkı gerçek sevenlere
Cümle âlem kardaş gelir...

Aşk insanı nefsinden, bencilliğinden kurtaran bir tapınmadır Yunus'ta. Ama iki özelliği var bu tapınmanın. Biri şu: Yunus, bizim o dertli, yoksul çaresiz Yunus, gözü yaşlı bağrı başlı Yunus, bir köşeye çekilip kendi aşkıyla yetinecek ve kendi cennetini sağlamaya çalışacak yerde, ki bir çok dünya ermişlerinin, dünya bencilliğinden kurtulmak için ahret bencilliğine düşen keşişlerin yaptığı budur, hayır böyle yapacak yerde, Yunus yiğitçe atılıyor ortaya, birden bırakıp ağlayıp sızlanmayı kelleyi koltuğa alıp yürüyor dünyanın üstüne:

Ey dost aşkın denizine
Girem, garkolam yürüyem

İki cihan meydan ola
Devranım sürem yürüyem

Başımı alıp elime
Yoluna verem yürüyem.

Bir başka şiirinde Yunus, kim bilir kaç Anadolu şairine bir yiğitçe sesleniş biçimi kazandıracak olan ve aşkın bile görece bir mutluluk olduğunu kabul edecek kadar ileri giden şu yaman sözleri söyler:

Bu denize düşen ölür dediler
Ölür ise ko ki ölsün nolisar.
Aşk gelicek cümle eksikler biter
Bitmez ise ko ki kalsın ne çıkar.

Aşkın bir susuzluk, bir doymaz ülkü özlemi olduğunu söylerken sesi hiç de ağlamaklı değildir Yunus Emre'mizin:

Yedi deniz geçer isem
Yetmiş ırmak içer isem
Susuzluğum kanmaz benim
Dost şerbetiyle kanayım.

Al gider benden benliği
Doldur içime senliği
Gel, sen burda öldür beni
Gidip orda ölmeyeyim.

Beyler azdı malından
Bilmez yoksul halinden
Çıkmış rahmet gölünden
Nefs derdine dalmıştır.

Şimdi gelelim Yunus Emre'mizin dostuna. Kimdir bu dost ,yüzlerce binlerce şiirinde çağırılan dost? Çok sevdiği Taptuk Emre mi? O değil diyemezsiniz. Onun çok sevdiği Hacı Bektaş mı? O değil diyemezsiniz. Onun çok sevdiği Muhammet, Muhammet'in sevdiği Ali mi? Onlar değil diyemezsiniz. Bütün insanların bütün minarelerden ve çan kulelerinden çağırdığı Tanrı mıdır? Değildir diyemezsiniz. Yunus'un dost dediği, onun ardından bütün Anadolu saz şairlerinin dost dediği varlık, dost sözüyle anlattığı boz bulanık ülkü gerçek insanlık değil midir? Değildir diyemezsiniz. Yunus Emre'nin dost dediği üstün gerçek bugün Aşık Veysel'in dost dediği ülkünün benzeri değildir diyebilir misiniz? Diyemezsiniz. Yunus Emre bu milletin, Anadolu halkının hem gerçeğini hem ülküsünü kendi çağının en atılgan, en savaşgan diliyle söylemiştir. Onun dost kavramında yalnız tasavvufun mutlak güzelliğini, soyut sevgilisini değil halkın bütün özlemlerini bulur gibi oluruz. Dost deyince bir Iranlının aklına neler gelir bilmem, ama biz Anadolu Türkleri dost deyince derinden duygulanır, küçük kaygıların, çıkarların üstünde, uğruna can feda edilen, insanın en temiz yanını, insanlığın özünü yansıtan bir varlık düşünürüz. Dosta inanır, dosta güvenir, dosta açılır insan. Tanrının insanlığı, insanın tanrılığı gibi bir

şeydir dost. Dost dünyanın tadı, yüreğin göz bebeğidir. Dost hem içinde, hem dışındadır insanın, hem çok uzaklarda hem yanı başımızdadır. İşte dost sözüne bu zenginliği, bu insan sıcaklığını ve tanrı yüceliğini veren şairlerimizin başında Yunus gelir, o Yunus ki şöyle seslenir dostuna:

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dünü günü
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Sofilere sohbet gerek
Ahilere ahret gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni

Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni.

Dosta yaşarken kavuşmak ister Yunus öldükten sonra değil:

Yoldaş olalım ikimiz
Gel dosta gidelim gönül
Haldaş olalım ikimiz
Gel dosta gidelim gönül

Ölüm haberi gelmeden
Ecel yakamız almadan
Azrail hamle kılmadan
Gel dosta gidelim gönül.

Dünya dostun bahçesidir Yunus için:

Halvetlerde meşgul olam
Daim açılır gül olam
Dost bağında bülbül olam
Ötem hey dost deyu deyu

Mecnun oluban yürüyem
Yüce dağları bürüyem
Mum olubam eriyem
Yanam hey dost deyu deyu

Günler geçe yıl çevrile
Üstüme sinlem devrile
Ten çürüye toprak ola
Tozam hey dost deyu deyu

Dost yüzünü görmez isem
Bu gözlerim nemdir benim
Dilim şeker gövdem kamış
Bu söyleyen nemdir benim.

Dost sözünün yerini bazı şiirlerde, belki değişmiş olanlarda mevlâ sözü alır; ama şiirin havası, dostçalığı değişmez:

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım mevlâm seni

Yunus okur diller ile
Bir sürü bülbüller ile
Haktan yana kullar ile
Çağırayım mevlâm seni.

Muhammed'e, Ali'ye, Hasan ile Hüseyin'e seslendiği zaman da Yunus'un ya da Yunus'ların dostluk duyguları pek değişmez:

Âşık Yunus neyler dünyayı sensiz
Adı güzel kendi güzel Muhammet.

Araya araya bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü

Hak nasip eylese görsem yüzünü
Ya Muhammet canım arzular seni

Yunus övdü durdu seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
Ağlaya ağlaya gurbet ellerde
Ya Muhammet canım arzular seni.

Yüce sultanım
Derde dermanım
Bedende canım
Hu demek ister

Alimsin Alim
Doğrudur yolum
Ağzımda dilim
Hu demek ister.

Kerbela'nın kuzuları
Şehit olmuş gazileri
Fatma'nanın kuzuları
Hasan ile Hüseyin'dir

Hazret' Ali babaları
Muhammet'tir dedeleri
Arşın iki küpeleri
Hasan ile Hüseyin'dir

Kerbela'nın tâ içinde
Nur balkır gökçek saçında
Yatarlar nurlar içinde
Hasan ile Hüseyin'dir.

Anadolu böyle sever işte sevince, böyle içten, böyle türkü söyler gibi.

Ama Yunus'un da Yunus'ların da Dostun'un yerini herkesin Tanrısı alınca hava değişir. Onunla artık dostca değil bir kulun padişahla konuşabileceği, daha doğrusu hiç bir zaman konuşamıyacağı gibi konuşur; baş kaldırır ona, adeletinden şüphe eder:

Ben bana zulm eyledim ettim günah
Neyledim nettim sana ey Padişah..
Kıl gibi köprü gererşin geç diye
Gel seni sen duzağımdan seç diye
Ya düşer ya dayanır ya uçar
Kıl gibi köprüden adem mi geçer.
Kulların köprü yaparlar hayriçin
Hayr budur kim geçerler seyriçin.

Böylece eleştirir Yunus Tanrı'yı: Hem beni yaratırsın, her yapacağımı da bilirsin sonra da günahlarımı tartıp beni yakmak istersin. Teraziyi bakkallar kullanır, sana yakışır mı der ve şöyle bitirir sözünü:

Geçmedi mi intikamın öldürüp
Çürütüp gözüme toprak doldurup
Hiç Yunus'tan değdi mi sana ziyan

Sen bilirsin aşikâre ve nihan
Bir avuç toprağa bunca kıl-ü kal
Neye gerek ey Kerim-i zül celâl.

Yunus Emre'nin tanrı karşısındaki davranışları pek az dünya şairinde görülecek kadar değişik, karmaşıktır. Bu Türkmen Kocası Anadolu halkıyla birlikte türlü inanç köprülerinden geçmiş, baş kaldırmadan boyun eğmeğe, tanrıyı insanlaştırmadan insanı tanrılaştırmaya kadar bütün hallerden geçmiştir. Çünkü, unutmayalım, Yunus'un yaşadığı topraklar bütün tanrıların iz bırakıp geçtiği topraklardır. Bu konuyu değiştirmeden iki şiir daha okuyalım:

İster idim Allahı
Buldum ise ne oldu
Ağlardım gündüz gece
Güldüm ise ne oldu?

Erenler sohbetinde
Deste kızıl gül idim
Açıldım ele geldim
Güldüm ise ne oldu?

Alimler ulemalar
Medresede buldular
Ben harabat içinde
Buldum ise ne oldu?

Ayni şair, belki de bütün umutlarını tanrıya bağ-

layan, ölüm karşısında güz yaprağı gibi titreyen insanların ağzından şu kanatlı sözleri söyler:

Açıldı gökler kapısı
Rahmet doludur hepisi
Sekiz cennetin kapısı
Açar Allah deyu deyu.

Sensin rahim sensin kerim
Allah sana sundum elim.

Dilim tetiği buruldu
Canım gövdeden üzüldü
Gören gözlerin süzüldü
Allah sana sundum elim.

YUNUS VE ÖLÜM

Yunus Emre'nin bir insan ve bir şair olarak en büyük gücünü ve başarısını ölüm karşısında gösterdiğini söyliyebiliriz. İnsanların en ortak, en değişmez, en eski ve en yeni duygusu ölüm korkusudur. İnsana, ölümden korkan hayvan dense yeridir; çünkü ölüm yalnız ölümü düşününce vardır. Dinleri, bilimleri, sanatları ölüm korkusunu yenmek için, yenerek, yenemiyerek yaratmıştır insanoğlu. Onun için büyük şairler hep ölüm gerçeğine değinir, insanlığın bu bam teline dokunurlar. Onun için Yunus Emre'nin şiiri ölümü

hem insanın iliklerine kadar işletir, hem de bu korkuyu dost ve insanlık sevgisinde eritir. Bunca insan yüreğini kazanması bundan olsa gerek her şeyden önce. Çağımızın büyük şairlerine bakın, onların en büyük kaygısı ve başarısı ölüm korkusunu yenmede, bir yeni dost bulmadadır. Garcia Lorca'nın ve Nazım Hikmet'in en büyük başarılarından biri, ölüm karşısındaki yeni duyuş ve davranışları dile getirmeleridir. Yunus der ki:

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üstlerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler

Toprağa gömülmüş nazik tenleri
Söylemez olmuş tatlı dilleri
Unutman duadan gelin bunları
Ne söylerler ne bir haber verirler.

Bana rahmet yerden yağar diyen Yunus için ölüm toprağa karışma, çürümedir en çok. Yenmeğe çalıştığı korku, bir sıla sevincine çevirmek istediği korku insanın o mezardaki yürekler acısı somut halidir:

Sabahın sinleye vardım
Gördüm cümle ölmüş yatur
Her biri çaresiz kalmış
Ömrün yavı kılmış yatur

Vardım bunların katına
Baktım ölüm heybetine
Nice yiğit muradına
Ermeyüben ölmüş yatur.

Yemiş kurt kuş, bunu keler
Nicelerin bağrın deler
Sol ufacık naresteler
Gül gibice solmuş yatur.

Eksilmiş inci dişleri
Dökülmüş sarı saçları
Bitmiş kamu teşvişleri
Balçığa serilmiş yatur.

Doğru varırdı yolları
Kalem tutardı elleri
Bülbüle benzer dilleri
Danışman yiğitler yatur.

Gece gündüz oğlancıklar
Söyler iken kuşlar gibi
Ayrılmışlar anaları
Sinlerini bekler yatur.

Yunus kendisi ya da Yunus'lar birbiriyle yarışır gibi tekrar tekrar ineriz aynı mezarlara, türkce'nin tadıyla ölümün acılığını gidererek

Teferrüç eyleyi vardım
Sabahın sinleri gördüm

Karışmış kara toprağa
O nazik tenleri gördüm.

Boşanmış damar akmış kan
Batmış kefenleri gördüm.

Yaylalar yaylamaz olmuş
Kışlalar kışlamaz olmuş
Bar tutmuş söylemez olmuş
Ağızda dilleri gördüm.

Soğulmuş şol kara gözler
Belirsiz olmuş ay yüzler
Kara toprağın altında
Gül derer elleri gördüm.

Ölüler dünyası daha güzel anlatılamaz demeyin; belki şunu daha güzel bulacaksınız:

Sana ibret gerek ise
Gel de bir gör bu sinleri
Taş olsan da eriyesin
Bakıp göricek bunları.

Onlar ki çoktu malları
Gör nice oldu halleri
Sonucu bir gömlek giymiş
Onun da yoktur yenleri.

Bunlar bir gün beyler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Bey hangidür ya kulları.

Ne kapı vardır giresi
Ne yemek vardır yiyesi
Ne ışık vardır göresi
Dün olmuştur gündüzleri.

Yoksa şu mu en güzeli

Geldi geçti benim ömrüm
Bir yel esip geçmiş gibi

Miskin adem oğlanları
Ekinlere benzer gider
Kimi biter kimi yiter
Yere tohum saçmış gibi.

Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi.

İşte Yunus Emre bu kadar içten ve derinden duy-

duğu ölüm gerçeğinin içinden yükselip kavuşuyor dostuna, insan düşüncesinin ölümsüz katına. İnsanın içinde insanı, teninin içindeki canı bularak, sözün özüne giderek kurtuluyor ölüm korkularından ve ağıtları sevinç türkülerine dönüveriyor:

Benim canım bir kuştur
Gövdem onun kafesidir
Dosttan haber geliceğiz
Bir gün uçar kuşum benim.

YUNUS VE DERVİŞLİK

Yunus Emre'nin dervişliği şairliğinden ayrılmaz. Şiirleri inancının, dünya görüşünün, yaşama üslubunun dile gelmesidir. Hayatını yaparak, hattâ belki yaparken şiirini de yapmıştır Yunus. Nice şairler gibi yaşadığı başka söylediği başka değildir. Bir yolun, bir kavganın sözcüsüdür. Hakkın ve halkın hizmetinde olanların yoldaşıdır. Dervişlik, dinlerin, mezheplerin hattâ tarikatların az çok dışında, belli kuralları, kitapları da olmayan bir ahlâk okulu, bir insanlık disiplinidir diyebiliriz. Ana ilkesini kendini bilmek ve yenmek diye özetliyebiliriz. Kaynakları Hıristiyan, Yunan ve Hint felsefelerine kadar giden, benzerleri her çağda ve her yerde görülen bu okulun başlıca özelliği yaşanan, uygulanan, gündelik hayatın her yönüne indirilen bir felsefe olmasıdır. Bu bakımdan dervişler çağımızın existentialistlerini varoluşçularını uzaktan andırır. Existentialisme de yaşanmayan, kitaplarda kalan, gü-

nün sorunlarıyla ilgilenmeyen kuru akılcı felsefelere ve ahlâk öğretilerine karşı bir tepkidir. Dervişler üstüne uydurulan nice masallar da gösteriyor ki, Anadolu'da bir zamanlar kimbilir ne acayip kılıklarla dolaşan, akıllı mı deli mi olduğu kestirilemeyen bu insanlar çevrelerini şaşırtmış, yadırganmış, ayıplanmış, sövülmüş ama er geç, ya da, yer yer sevilmiş ve sayılmış insanlardı. Elbet bu okulun da bütün okullar gibi bir moda yönü olmuş, sahtecileri türemiş ve zamanla gerçek niteliği unutulmuştur. Nitekim dervişlik aslında uyduluklara, düşünce ve yaşama kalıplarına, padişaha, hattâ Tanrıya karşı bir insan diretmesi olduğu halde sonraları, dünyadan elini eteğini çekmiş, ne verirsen ona razı, elde tesbih dilde dua, boynu kıldan ince, her kadere boyun eğmiş insanlara maledilmiş. Sıkı bir ahlâk disiplinine girip ölüm korkusunu yenen Epikurosçuların sonradan keyif düşkünü sayılmaları, Yunus'un çağındaki Kalenderi'lerin bugün kalender sözünün anlattığının tam tersine başlarını vermek pahasına sakallarını kesen insanlar olmaları gibi. Asıl İsa da belki işkenceye boyun eğen değil bezirganları tapınaktan kovan İsa'dır. Benim bu su götürür, yadırganabilir görüşümden sonra dervişliğin ne olduğunu da önce masallara sonra Yunus'a soralım.

Peygamber Tanrının sevgili kulları olan dervişleri görmek istemiş, toplandıkları eve gitmiş, kapıyı çalmış, açmışlar, kimsin diye sormuşlar kendisine, o da: Peygamberim, demiş. Koca peygamber bu kapıdan sığmaz, güle güle deyip kapıyı yüzüne kapamışlar. Uzaklaşırken, gökten bir ses: Ya Muhammet, vaz geç-

me, dön bir daha çal kapılarını, demiş. Peygamber bir daha gitmiş. Kimsin diye sormuş dervişler. Bu sefer de ben Tanrının elçisiyim demiş. Öyle ulu kişi buralara sığmaz, hem bizim elçilerle işimiz yok demişler, kapamışlar yine kapıyı. Çaresiz uzaklaşırken, yine bir ses göklerden: Ya Muhammet, dön bir daha dene, demiş. Dönmüş Muhammet, bir daha çalmış kapıyı, açıp sormuşlar yine kimsin diye. Bu sefer Muhammet: Yoksulların hizmetçisi diye karşılık verince kapı sonuna kadar açılmış: Merhaba, hoş geldin, buyur, baş üzre yerin var deyip içeri almışlar. Muhammet aralarına oturmuş ve sormuş dervişlere: Sizler kimsiniz, nesiniz? Bizler kırklarız, birimiz neysek hepimiz oyuz, demiş dervişler. Öyle olduğunuz ne mâlum? diye sormuş Peygamber. Birimizden kan aksa, hepimizden kan akar demişler. Bunu gösterebilmeniz gerek, demiş Muhammet. Bunun üzerine bir derviş bıçağıyla kolunu yarınca hepsinin kollarından kanlar akmaya başlamış. Bu sefer peygamberi imtihan etmek sırası dervişlere gelmiş. Önüne bir üzüm tanesi getirip: Ey yoksulların hizmetçisi, bunu bize bölüştür, demişler. Peygamber şaşırmış kalmış, hey Allahım, bir üzüm tanesini kırk yoksula nasıl dağıtırım, diye düşünürken, Tanrı Cebrail'e: Tez yetiş, demiş, nurdan bir çanak al cennetten, sevgili Muhammed'ime götür; üzüm tanesini o tabak içinde ezip şerbet yapsın. Muhammet nurdan çanakta üzüm tanesini ezip üstüne su katmış ve dervişlere sunmuş. Dervişler bu şerbetten içip sarhoş olmuşlar ve Muhammed'i de aralarına alıp dönmeğe başlamışlar. Dönerken Muhammed'in başından sarığı dü-

şüp dağılmış? Dervişler bu sarığı almış, kırka bölüp bellerine sarmışlar.

Bu güzel efsane dervişlerin halk gözünde ne sayğın bir yeri olduğunu belirtiyor. Derviş masalları bütün bir edebiyatın konusu olmuştur Anadolu'da. Köylerde halâ anlatılan bu masallara eski Anadolu efsaneleri de karışır: Kırklar yedi başlı ejderhalardan kıral kızlarını kurtarırlar, buna karşılık aldıkları altınları yoksullara dağıtırlar. Altın post efsanesinde olduğu gibi bir seccade üstüne oturup Karadeniz'i aşarlar; ateşlere atılır, yanmazlar; oturdukları yerden çimenler biter, kazdıkları yerden su çıkar; yüce dağ başlarında dev kartallarla yan yana otururlar, karşılarına çıkan kaplam bir nara atıp kaçırırlar, bir üfürmeyle denizlerde fırtına koparırlar; vücutları büyür büyür odaları doldurur, parmakları uzar uzar canavarların gözünü oyar.

Bütün bunları nasıl başarır, bu insan üstü gücü nasıl elde eder dervişler? Kendi kendilerini, nefislerini yenerek, küçük kaygı ve çıkarlardan, kinlerden sıyrılarak, ellerini, dillerini ve bellerini dizginleyerek.

Kısacası, insanüstü gücü derviş insanın içinde buluyor.

Şimdi Yunus Emre'ye soralım dervişleri:

Dervişlik der ki bana
Sen derviş olamazsın

Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek

Derviş gönülsüz gerek
Sen derviş olamazsın.

Bu dervişlik dedikleri
Tez'açılmış güle benzer
Dokunduğunu tazeler
Seherd'esen yele benzer.

Yedilerle kırklarla
Ak sakallı pirlerle
Yüzü balkır nurlarla
Bize dervişler geldi.

Derviş adın edindim
Derviş donun donandım
Yola baktım utandım
Her işim yanlış benim.

Dervişlik bir bişedir
Hırkacığı meşedir
Çok canavarlar yürür
Donunda dervişlerin.

Her insan gibi dervişin içinde de canavarlar vardır. Üstelik bir ormana benzeyen dervişliğin yeşil hırkası altında bu canavarlar daha kolay da saklanır. Zor iş, çok zor iş derviş olmak, çağımızda gerçek demokrat olmak kadar zor:

Dervişlik dedikleri
Hırka ile taç değil

Gönlünü derviş eden
Hırkaya muhtaç değil.

Hırkanın ne suçu var
Sen yoluna varmazsan
Var git yolunca yürü
Er yolu kalmaç değil.

Dirsin şeyhin aşkına
Yalın ayak baş açık
Er var dirlik diriltmiş
Yalın ayak aç değil.

Durmuş marifet söyler
Erene Yunus Emrem
Yol eriyle yoldadır
Yolsuza yoldaş değil.

Dervişlerin yolu erenlerin, tanrılığı insan içinde, kendi özlerinde bulanların yoludur. Erenlerse dünya ötesinde, varılmaz yerlerde değil, her yerdedir, arayan bulur onları:

Bilir misin ey yarenler
Gerçek erenler kandedir
Kande baksan anda hazır
Kande istersen andadır.

Allah benim dediğine
Vermiş verir aşk varlığın

Kimde bir zerre aşk varsa
Çalap varlığı andadır.

Hakkı nasıl bulursun
Hakka kul olmayınca
Erenler eşiğine
Yaslanıp yatmayınca

Bir bağ ki viran ola
İçi dikenle dola
Ayıklamak neylesin
Ateşle yanmayınca

O doğruluk güneşi
Doğar birlik burcundan
Işık vermez Yunus'a
Perdeler kalkmayınca.

Bu şiirinde dervişin çabasını ne güzel özetliyor Yunus. Derviş inandığı bir insanın ardından, sevgi ateşiyle içini temizleyip gerçek varlıkla, doğrulukla arasındaki perdeleri kaldırmaya çalışır. Kendini bilmek ve yenmek isteyen dervişin yolu hacının hocanın yolu değildir; cennetten umudu, cehennemden korkusu yoktur:

Uçmaktan umusu yok
Tamudan korkusu yok.

Derviş şarap içerek de gidebilir yoluna:

Ben oruç namaz için
Sücü içtim esridim
Tesbih seccade için
Çalarım şeşte kopuz.

Şeşte kopuz altı telli saz demektir, halk şairlerimizin hâlâ çaldıklarını bildiğimiz saz. Dervişin din karşısındaki davranışı şaşılacak kadar layikçedir:

Bana namaz kılmaz diyen
Ben kılarım namazımı
Kılarısam kılmazısam
Ol Hak bilir niyazımı.

Hak'tan başka kimse bilmez
Kâfir müslüman kimdürür
Ben kılarım namazımı
Hak geçirdiyse nazımı

O hak dergâhlardan geçer
Manâ şarabını içer
Perdesiz can gözün açar
Kendisi siler gözünü.

Yunus'un kötüleri yermesi ne kadar acıysa iyileri övmesi de o kadar tatlıdır: Gerçek derviş kendini kurtarmakla kalmaz, çevresinde ışık saçar:

Her kime kim dervişlik bağışlana
Yüreği ak pak ola gümüşlene

Nefesinden misk ile amber tüte
Budağından il ü şar yemişlene

Yaprağı dertli için derman ola
Gölgesinde çok hayırlar işlene

Aşığın göz yaşları bir göl ola
Ayağından saz bitip kamışlana.

İşte böyle insancadır Yunus'un dervişliği; yaşanan, insanlığa hayrı olan bilginin, bilimin böylesine dostu, yaşanmayan ezber bilginin, yobazlığın, sahte peygamberliğin, çıkarcı dervişliğin böylesine düşmanıdır.

İşte böylesi bir dervişlikle şairliği, yani söyleme sanatını, özü söze çevirme gücünü, düşünceyi elle tutulur gibi, gözle görülür gibi, kulakla duyulur gibi somutlaştırma, duyulara sunma yeteneğini bir araya getirmiş bir insanoğlu ve bir Türkmen kocası, bir Anadolu köylüsüdür Yunus Emre, ve bu topraklarda, bizim topraklarımızda yaşamış bütün insanların, Hitit, yunan, Pagan, Hıristiyan, Müslüman bütün yurttaşlarımızın sözcüsüdür.

Şimdi bakın sözün ne demek olduğunu da nasıl biliyor Yunus Emre'miz. Bir çok şiirlerinde sözün değeri, niteliği, sözünü bilmenin üstünlüğü, sözünü bilmemenin düşkünlüğü, az ve öz sözün değeri, çok ve boş sözün değersizliği üstünde durmuştur:

Az söz erin yüküdür
Çok söz hayvan yüküdür

Bilene bu söz yeter
Sende güher var ise.

Dervişin yolu bilginlerin, daha doğrusu bilgin geçinenlerin Yunus'un farscayı türkçeleştiren deyimiyle danışmanların (danişmentlerin) yolu da değildir:

Danışmanın cahili
Anlamaz dervişleri
Derviş ile danışman
Yaman vuruşkan olur.

Dosttur bizi okuyan
Üstümüzde şakıyan
Şimd' üç buçuk okuyan
Derin danışman olur.

Bu dervişlik beratın
Okumadı müftüler
Onlar nerden bilecek
Bu bir gizli varlıktır.

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Bu nice okumaktır.

Okumanın manâsı
Kişi Hakkı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Hu bir kuru ekmektir

Dört kitabın manâsı
Bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır.

Yunus Emre der: Hoca
Gerekse bin var hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir.

Çoklar geldi kapıya
Kapıyı tuttu durur
İçeriye girüben
Ne varın bilmediler.

Dervişin yolu içeri, hep daha içeri, kapılardan, perdelerden, kalıplaşmış bilgilerden içeri gider.

Ben seni severim candan içeri
Şeriat tarikat yoldur varana
Hakikat marifet andan içeri

Süleyman kuş dilin bilir dediler
Süleyman var Süleymandan içeri

Beni bende demen benden değilim
Bir ben vardır bende benden içeri.

Unuttum din diyanet kaldı benden
Bu ne mezhepdürür dinden içeri.

Dinin terkedenin küfürdür işi
Bu ne küfürdür imandan içeri.

Derviş böylece hiç bir sınır dinlemeden, kuralları kalıpları, korkuları yenerek yoluna gider. Hiç bir yerde durmaz, hiç bir halde kalmaz, bir göklere çıkar, bir yere iner, bir çamura batar bir ter temiz olur, bir ağlar bir güler, ama hep yürür ve bilgisini geliştirir: Yaşanan bir bilgidir onunki, ezberlenip tekrarlanan bilgi değil. Başlıca dört kapıdan geçer. Her birinin içinde küçük küçük kırkar kapı olan bu dört kapının birincisi şeriat kapısıdır. Burada derviş hocanın dediğine uyar, ezber bilgiler edinir, anlamadan öğrenir. İkincisi tarikat kapısıdır, orada inandığı bir insanı seçip onun ardından sevgiyle, merakla yolunu arar, kendi kişiliğini geliştirir: Ateşli, coşkun bir kapıdır bu. Üçüncüsü marifet kapısıdır. Burada derviş gerçek bilimi tadar; kendini ve dünyayı anlamaya başlar ve burada bulduğu anahtarla dördüncü kapıyı açar, bu kapı artık son kapı, hakikat kapısıdır. Orada artık insan varlıkla, yaratılış ve yaradanla, doğa ile bir olmuş gibidir. Şimdi bakın Yunus dervişin geçtiği bu kapıları, bu oluş dönemlerini halkın kavrayacağı imgelerle ne rahat anlatıyor:

İlk kapı şeriattır
Emri nehyi bildirir
Yuya günahlarını
Her bir kuran hecesi

İkincisi tarikat
Kulluğa bel bağlaya
Yola doğru varanı
Yargılaya hocası.

Üçüncüsü Marifet
Canın gözünü açar
Bu manâ sarayının
Arşa değer yücesi.

Dördüncüsü Hakikat
Eren herşeyi bula
Bayram ola gündüzü
Kadir ola gecesi.

İşte bu son kapı nice Anadolu dervişlerinin başını yiyen netameli kapıdır. Oraya varmanın sevinci içinde erenler Tanrı olduklarını söyler ve çok kez hakikatı, insan ve dünya gerçeğini bulmalarıyla darağacını boylamaları bir olur.

Yunus Emre'den hakikata ulaşma bir mucize, bir Tanrı verisi değil, bir insan sevgisi ve çabasıyla olur. Yunus bunu bir şiirinde açıkça ve büyük şairlere yaraşır bir rahatlıkla söyler:

Çeşmelerden bardağın
Doldurmadan kor isen
Bin yıl dahi beklesen
Kendi dolası değil.

Yunus'ta dervişlik ayağı yerden kesilmeyen, yalancılar, yobazlar, sahte peygamberlerle savaşan bir bilgeliktir, bir köşeye çekilip etliye sütlüye karışmayan bir uysallık, uyduluk, neme lâzımcılık değil. Yunus'u ve dervişliği böylesi sananlar iyi dinlesinler şunları:

Ben dervişim diyenler
Hiç haram yemeyenler
Haramın yenmediği
Ele geçmeyinceymiş

Götürmedi kimesne
Kimesnenin yükünü
Yük götürürüm diyen
Eli değmeyinceymiş.

Çalış kazan, ye, yedir,
Bir gönül ele getir
Yüz kâbeden yeğrektir
Bir gönül ziyareti.

Kerametim var diyen
Halka salusluk satan
Kendin müslüman etsen
Var ise kerameti.

Haram ile hamir tuttu dünyayı
Fesat işler gören hurmetli oldu

Peygamber yerine geçen hocalar
Bu halkın başına zahmetli oldu
Fakirler miskinlikten çekti elin
Gönüller yıkuben heybetli oldu.

Danışman okur tutmaz
Derviş yolun gözetmez
Bu halk öğüt işitmez
Ne sarp zaman olusar

Gitti beyler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olusar.

Kara cahilliğin, bilmediğini bilmezliğin amansız düşmanıdır Yunus'umuz:

Kara taşa su koyarsan
Elli yıl ıslatır isen
O taş yine kas katıdır
Hünerli taş olur değil.

Taştan çıkar türlü sular
Ayağında neler pişer
Cahil gönül taştan beter
Yola gelmez gelir değil.

Boz yapalak devlengece
Emek verme gündüz gece
Onun işi köstebektir
Salıp ördek alır değil.

Gerçek derviş ne kadar gücsüz de kalsa köstebeklerin, küçük çıkarların ardına düşmez:

Şah balaban şahin doğan
Doğru öğmüş onu öven
Doğan zayıf olsa bile
Doğanlıktan kalır değil

Doğanla, çaylakla, köstebekle, ördekle düşüncesini nasıl somutlaştırdığını da görün bu arada Yunus Emre'nin.

Yunus'un dünya şairlerine verdiği ders, dervişlikle yani insanlıkla şairliği birleştirir, ama bu dersle de yetinmeyip söz ustalığının sırrını da söyler:

Söylememek harcısı
Söylemenin hasıdır
Söylemenin harcısı
Yüreklerin pasıdır.

Sözü doğru desene
Kulil Hak dedi çalap
Bugün yalan söyleyen
Yarın utanasıdır.

Bu gönüller pasını
Yıkayıp gidermeğe
Öyle bir söz söyle kim
Sözün hülâsasıdır.

Ne diyor Yunus? Doğruyu söyle, ama kestirmeden söyle; az söyle öz söyle, bize insanlığımızı anlatan, düşünceyi duyularla birdenbire kavratan bir deyişle söyle.

Az söz erin yüküdür
Çok söz hayvan yüküdür
Bilene bu söz yeter
Sende güher var ise.

Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da onu san
Dört kitabın manâsı
Budur eğer var ise.

Yunus'da söz de insanlığın emrindedir. Sözünü bilme kendini bilmenin sonucu ve değerlendirilmesidir.

Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ak ede bir söz
Sözü pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz.

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı

Söz ola ağulu aşı
Balıla yağ ede bir söz.

Kişi bile söz demini
Demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini
Sekiz uçmağ ede bir söz.

Yunus'un söze verdiği bu önem, sözde gördüğü bu yaman güç, cehennemi cennete çeviren büyü dervişlikle şairliği niçin birleştirdiğini anlatıyor. Nice Anadolu dervişlerini zahitlerden ayırıp şairliğe götüren de budur: Sözün insandan ayrılamıyacağını, insanın tâ kendisi olduğuna inanmak. Şeyh Galip: «Söz candır eğer bilirse insan,» demekle ayni düşünceyi dile getirmiştir. Aslında bütün dinlerde Tanrının tâ kendisi bile sözden pek ayrılmaz, hattâ, sözün tâ kendisi olur. Öylesine kutsal bir niteliği vardır sözün ve şairin insanlık tarihinde. Gel gelelim, sözü sözlükten çıkarmak, ana dilimizden ayırmak, peygamberlerin halkın diliyle, insanca söylediklerini, sözün tam tersi olan anlamsız seslere, Türkler için Arapça'ya, Araplar için Ibranice'ye, Israilliler için Lâtince'ye, Latinler için Yunanca'ya, Yunanlılar için Latince'ye çevirmek, anlama aracını anlamama aracı haline getirmek insanların çok garip, ama nedenleri çözülmeğe başlayan çok eski bir âdetidir. Bugün az çok anlamaya başlıyoruz ki, bütün dinler, bütün inançlar en temiz insan diretişleriyle, değişme istekleriyle doğmuş, sonra bu dinler ve inançlar bir takım insanların geçim aracı olmaya başlayınca sö-

zün anlaşılmaz olması, yani Musa'nın Firavun'a kafa tutan Musa, Isa'nın Roma imparatoruna kafa tutan Isa, Muhammed'in halkla birlikte Mekke eşrafına kafa tutan Muhammed olmasının bilinmemesi gerekmiştir. Yarın insanlık bu gerçeği apaçık görecek ve herkese gösterecektir. Ama biz Yunus'umuza dönelim. Yunus söze değer verirken sözü halkının, köylünün sözü olarak düşünmüş ve kullanmıştır. Yunus'ta Tanrı bile Anadolu köylüsünün diliyle, değirmeni, şiniği, yaylası, devlengeci, köstebeği, karıncası, sütü, balı, alıcı, yağmur anlamındaki rahmeti, kara toprağı, ak yüzü, kel dikeni, çarşısı, pazarı, sazı, kamışı, haldaşı kardaşı, yoldaşıyla konuşur.

Ama Yunus Emre sadece belli bir inancın sözcüsü, belli bir sözün usta tekrarlayıcısı mıdır? Hayır. Yunus Emre bütün sözlerin bittiği yerde, dilsiz, kulaksız da olsa insanın insan kalacağına, susmasının konuşma olacağına inanır. Paul Valéry'nin en büyük şiiri susmada, ama insanın susmasında bulduğu gibi. Bakın Yunus halkımızın diliyle şairin varabileceği en yüce katı ne güzel anlatıyor:

Dilsizler haberini
Kulaksız dinleyesi
Dilsiz kulaksız sözün
Can gerek anlayası.

Anlamadan dinledik
Dinlemeden anladık
Gerçek erin bu yolda
Yokluktur sermayesi.

Sermayenin yokluk olması ne demek? İnsanın herşeyi bulduktan sonra bırakması, çok sözden az söze, hattâ susmaya, sözden daha anlatıcı olan insanca susmaya gelmesi demektir. Susarken söyleyecek, söylerken susacaksın. Ne zor şey bu! Zor, çok zor iş şair olmak, Yunus olmak:

Bir toy toylamak gerek
Bir soy soylamak gerek
Bir söz söylemek gerek
Melekler de bilmez ola.

Bir kuş olup uçmak gerek
Bir denizi geçmek gerek
Bir şaraptan içmek gerek
İçenler ayılmaz ola.

Yunus Emre'nin türlü bakımdan oğullarından saydığım Orhan Veli der ki:

Bir yer var biliyorum
Her şeyi söylemek mümkün
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum
Anlatamıyorum.

Yunus'ta da şiir böylesi bir hale, söz ustalıklarını aşan bir çeşit sessiz duyarlığa, anlatılmaz, akıl dışı bir kavrayışa ulaşır.

Bu halinde şair doğa ile, evrenle bir görür kendini ve Yunus gibi sözleri kanatlandıran bir insan olursa o şair şöylece söyler de bunu:

Ay oldum geceye doğdum
Bulut oldum yere ağdım
Yağmur olup yere yağdım
Nur oldum güneşe doldum.

Ne gariptir, yine Orhan Veli'de de dünya ile böylesi bir kaynaşma vardır

Gök yüzünü ben boyarım her sabah
Uyanır bakarsınız ki mavi.

Diyeceksiniz ki Orhan Veli bu şairce yaşantıya Yunus'tan çok başka yollardan gelmiş. Elbette öyle olacak ap ayrı iki çağda. Ama türlü yollardan gerçek şairler doğa ile kaynaşıyorlar günün birinde. Bütün sanatçılar az çok yaşar bu hali. Çağımızın ünlü ressamı Paul Klee bir ağaca benzetir kendini, ağacın yaprak açmasına benzetir kendinin resim yapmasını, kendi biçimlerini ortaya koymasını. Her güclü sanatçı az çok panteist oluyor.

YUNUS'TA GÜLEN DÜŞÜNCE

Yunus Emre'nin hem derviş, hem şair olarak, Anadolu halk kültürüyle de ortak bir özelliği üstünde daha duralım, bu tükenmez insandan ayrılırken. Yunus Emre inançlarına ne kadar bağlı, sevgisinde ne kadar coşkun olursa olsun, dervişliği ve şairliği ne kadar ciddiye alırsa alsın, gülmesini unutan bir insan değildir. Hattâ gülmesini unutmuş asık yüzlü, çatık

kaşlı din adamlarının nitelendirdiği bu türlü insanlar, softalığın, bağnazlığın artmasıyla Anadolu'yu sarmış, kadınların ve çocukların gülmesini günah sayıp yasaklamakla kalmayarak başkalarının, hele büyüklerin önünde gülmeyi bir saygısızlık saymışlardır. İnsanı insanlıktan çıkaran, aslında bilgisizliğin, işini bilmezliğin bir kalkanı olan bu kara gülmezlikten, bu sahte vekardan milletimiz çok çekmiş halâ da çekmektedir çok yerlerde. Ama ne kadar uzun sürmüş olursa olsun bu gülme düşmanlığı, bazı Batılıların görünüşe aldanıp sandığı gibi milletimizin bir özelliği değil, bir baskının yaratmış olduğu bir maskedir. Nasrettin Hoca ve bektaşi hikâyeleriyle halkımız ötedenberi bu baskıya karşı komuştur. Halkımızın asıl özelliğini bu karşı komada aramak daha doğrudur. Gülen düşüncenin, gülen masalların en eskilerinin bu topraklarda yetişmiş, Ezop'un Anadolu'da doğmuş ve ölmüş olduğu unutulmamalıdır. Tarihimizin en trajik çağlarından birinde, insan kelleleriyle yığınlar yapıldığı korkunç, karanlık yıllarda yaşayan en büyük halk şairimizin sık sık gülerek düşünmesi, düşünerek gülmesi, Tanrının, ölümün, padişahların, beylerin, hacı hocaların karşısında bile gülmeyi unutmaması çok anlamlı bir gerçektir. Aynı şeyi, başka bir açıdan, başka koşullar içinde gülmenin yolunu bulan Evliya Çelebi için de söyliyebiliriz. Mevlanâ'ya bile takılmıyor mu Yunus? En ciddi konularda birden, hiç de ciddi sayılmayan halk deyimlerine inivermiyor mu Yunus? Ayrıca Yunus Emre'miz, bütün insanlığın da Yunus Emre'si, halk tekerlemelerinde de görülen bir çeşit gülen şiir, gülen

söyleyiş geleneğini kullanmış geliştirmiştir. O kadar ki, şimdi okuyacağımız şu şiiri, gülen düşüncenin, kültürlü şakanın, şaşırtarak düşündürmenin ve düşündürücü saçmalamanın en güzel örneklerinden biridir:

Çıktım erik dalına
Anda yedim üzümü
Bostan ısı kakıyıp
Der ne yersin kozumu.

Erik ağacında üzüm yiyen Yunus'u bostan sahibinin ceviz çalmakla suçlaması anlamsız bir şaka değildir, ne kadar mantıksız da görünse.

Kerpiç koydum kazana
Poyraz ile kaynattım
Nedir deyip sorana
Bandım verdim özümü.

Bu da öyle. Kerpiç ve poyraz: Birbirinin tam karşıtı olan bu iki varlığın birleşmesinden ne çıkıyor bu şakada? İnsanın tâ kendisi. İnsan nefes alan çamur.

İplik verdim çulhaya
Sarık yumuk etmemiş
Becit becit ısmarlar
Gelsin alsın bezini.

Bir serçenin kanadın
Kırk kağnıya yükledim

Çifti dahi çekmedi
Şöyle kaldı kazını.

Bir sinek bir kartalı
Salladı vurdu yere
Yalan değil gerçektir
Ben de gördüm tozunu

Kaf dağından bir taşı
Şöyle attılar bana
Öylelik yola düştü
Bozayazdı yüzümü.

Balık kavağa çıkmış
Zift turşusu yemeğe
Leylek koduk doğurmuş
Anla şunun sözünü.

Yunus bir söz söylemiş
Hiçbir söze benzemez
Erenler meclisinde
Bürür manâ yüzünü.

O güzelim masal tekerlemelerimizin daha bilgince bir örneği olan bu şiirden türlü anlamlar çıkarmak mümkün, çıkarmışlar da. Ama Yunus ne söylemek istemiş olursa olsun sözün ayağını yerden kesmiş, güler yüzlü bir fantazya örtüsüne bürümüş. Halkımız bu türlü şiirlerin türlü türlüsüne alışıktır. Kimisini kendisince yorumlayarak, bilmeceler gibi çö-

zerek, kimisini hiç yorumlamadan, anlamsız, daha doğrusu anlam ötesi oyunlarına, özgür çağrışımlara kapılarak tekerlemeler gibi tadar ve seve seve ezberleyip okur. Halk şiirimizin bu madenini Yunus gibi Orhan Veli de işletir yine:

Bu ne acaip bilmece
Ne gündüz biter ne gece
Kime söyleriz derdimizi
Ne hekim anlar ne hoca.

Kimi işinde gücünde
Kiminin donu yok kıçında
Ağız var, burun var, kulak var
Ama hepsi başka biçimde...

Bu düzen böyle mi gidecek
Pireler filleri yutacak
Yedi nüfuslu haneye
Üç buçuk tayın yetecek

Karışık iş vesselâm
Deli dolu yazar kalem
Yazdığı da ne? Bir sürü
İpe sapa gelmez kelâm.

Görülüyor ki yeni Türk şiiri Anadolu halkının özüne ve sözüne gittikçe Yunus Emre'yle buluşur gibi oluyor. Dünya görüşümüz ne kadar değişmiş olursa olsun kendi sesimizi bulmamıza yardım ediyor Yunus.

Yunus Emre'nin dünyasında kendisinden, Taptuk'undan izin almadan ve uzmanlarının hoşgörülerine güvenerek bir hayli dolaştık. Gezimizi burada şimdilik bitirelim gayri. Bir şairin, hele Yunus Emre gibi şairler şairi ve belki bir çok şairlerin toplamı olan bir kişinin dünyası nasıl olsa gezilmekle bitmez. Yarın bir başka gezdirici sizi Yunus dünyasının hiç bilinmedik başka köşelerine götürebilir. Ama ben sizi başka şairlerin dünyasına ve Yunus'un başka rehberlerine bırakmazdan önce kendi sorumluluğumu yüklenip sizi hangi Yunus'un hangi köşelerine niçin götürdüğümü özetlemek isterim.

Bir çoklarımıza göre Yunus Emre mistik, yani insandan çok tanrıya, bu dünyadan çok ötekine inanan ve hepimizi düşünmeden boyun eğmeye, alın yazımızı gönül ferahlığıyla kabullenmeğe çağıran bir şairdir. Oysa ben size Yunus Emre'nin tanrılıktan çok insanlıktan yana giden yollarına götürdüm. Götürdüm, çünkü Yunus Emre'nin gerek bir derviş, gerek bir şair olarak Tanrıdan çok insana inandığını ve bu inancını yaymak için çağının kendisine verdiği bütün imkânları kullandığını ve bütün imkânsızlıklara da karşı koyduğunu sanıyorum. Yunus Emre'nin nerede, ne zaman öldüğünü bilmiyoruz. Ama onun gibi konuşanlardan, tanrılığa karşı insanlıktan yana giden, Padişaha karşı fakir fukaradan, Anadolu köylerinde kendi yağıyla kavrulanlardan yana olanların darağaçlarında can verdiklerini, derilerinin yüzüldüğünü biliyoruz. Softalar, din bezirgânları, devlet düşkünleri kim bilir nerde nasıl sesini kesmiş, izini yitirmişlerdir koca Yunus'un.

Halk Ana bu değerli oğlunu bağrına gömmüş olmasaydı bugün ne adını bilirdik ne de bir tek sözünü. Nice hacılar hocalar bugün bile, ellerinden gelse, Yunus'u ne söyletir, ne yazdırırlar.

Bizim gezebildiğimiz Yunus dünyasında neler gördük? Toprağa karışıp giden nazik bedenler, söylemez olmuş insan dilleri, seller gibi coşup yollar gibi tozan insan yürekleri, tanrıyı kendi içlerinde, insan içinde bulan ve korkunun yerine sevgiyi koyan, sevmeyi tek tapınma yolu sayan dervişler, tohumlar gibi savrulup bini biten bini yiten insan oğulları, kazılan, üstünde çalışılan topraktan yağan rahmet, yediği insan eti, içtiği insan kanı beyler, dünyanın tadına aç gözlü zenginden daha çok varan yoksullar, varlıkta yokluğu, yoklukta varlığı görenler, yetmiş iki milleti kardeş bilenler, camilerin, tekkelerin dışında, tabiatın büyük kitabında bulunan hakikat kapıları, cenneti, hurileri hiçe sayan dostluklar, karlı dağlardan aşan gurbet ve sıla yolları, ha demeden hayran olan, bir ağlayıp bir gülen, yaz aylarında kışı, kış aylarında yazı yaşayan, bulut olup göklere ağan, yağmur olup yerlere yağan bir gönül, suyunu alçaktan alıp yüksekten döken insan değirmeni, erik dalında yenen üzüm, meleklerin anlamıyacağı kadar derin ve uçarı insan sözleri, sabırla, çabayla, çileyle insan olgunluğu.. Bütün bunlarda dünya dışı, insan ötesi ne var? Bütün din kitaplarını şöyle özetliyor, dört kitabın anlamı var ise şu olmalıdır diyor: İnsan kendisi için ne düşünüyorsa, başkası için de onu düşünmeli, istemeli. Yunus böylece ve açıkça bütün din kitaplarının özünü insanlığa dönüştürüyor; «her

insanda bütün insanlık vardır» demek istiyor.

Yunus Emre elbet çağının dinsel düşüncesi dışına çıkamazdı ve elbet, kendince de olsa şemaları kırarak da olsa, bir İslâm aydını ve şairi olacak, insanlık sevgisini Tanrı sevgisiyle başdaştıracaktı. Ama hiç bir donmuş tarikatın, hiç bir kara kaplı kitabın, hiç bir dogmanın kölesi kalmadığı da besbelli Yunus'un. Bugün yaşasa elbet düşüncesi de şiiri de çağının inançlarıyla beslenecek ve en ileri şairimiz neyle savaşıyorsa o da onunla savaşacaktı. Geriye çevrik bir çaba değil Yunus'un çabası; karanlıktan aydınlığa doğru çevrik bakışları. Onun için de eskiliği yenileşmesine engel olmuyor, ondan yüzyıllar sonra gelmiş nice Türk şairlerinden çok daha yeni geliyor bize. O kadar ki yeni şiirimizin en gürbüz seslerinde, soluklarında, örneğin bir Dağlarca'da Yunus yankılanır gibi oluyor. Çağdaş Türk humanizmasına katılıyor Yunus ve yarının mutlu Türkiye'sinde aydınlığa kavuşacak Anadolu köylüleri eski şairini yeni insanlığın inançlarıyla yeniden bulur gibi olacaklar. Çünkü sanatın eskisinden yenisinden çok insancası, yiğitcesi, sağlamcası var. Ne mutlu Yunus gibi hem haktan hem halktan yana olan, ana dilini yücelten, kendince kalarak insancalığa ulaşan ve her çağda yenileşen sanatcıya

Bu yazı 1965 yılında Ankara Radyosunun Türk Büyüklerini Anma programı için hazırlanmış, Ankara ve İstanbul radyolarında okunmuştur.

ÇAN YAYINLARI

1. KAÇKINLAR (Hikâyeler) Ferit Edgü, 250 kuruş.
2. DENEMELER VE BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR: Albert Camus. Çev.: S. Eyuboğlu, Vedat Günyol, 5 lira.
3. DURUŞMA (Oyun) Franz Kafka, Çev. S. Eyuboğlu, 5 lira.
5. BOZGUN (Hikâyeler) Ferit Edgü, 3 Lira.
6. ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ Jean Paul Sartre, Çevirenler S. Eyuboğlu - V. Günyol, 5 Lira.
7. KUYULARDA (Hikâyeler) Muzaffer Buyrukçu, 3 Lira.
8. ÖZGÜRLÜK VE KÜLTÜR John Dewey, Çeviren Vedat Günyol, 5 Lira.
9. DÜNYAMIZIN SORUNLARI Bertrand Russell, Çev. S. Eyuboğlu, V. Günyol, 5. Lira.
10. TÜRKÜN ATEŞLE İMTİHANI Kurtuluş Savaşı Anıları,, Halide Edib Adıvar, 10 Lira.
11. TİYATRO İÇİN KÜÇÜK ARAÇ Bertolt Brecht, Çevirenler Teo - C. Çapan, 250 K.

12. MACBETH William Shakespeare, Çev. Sabahattin Eyuboğlu, 4 Lira. (Tükenmiştir.)

13. ÇAĞDAŞ POLİTİKA SORUNLARI Çev. Sabahattin Eyuboğlu Vedat Günyol, 4 Lira. (Tükenmiştir.)

14. BAŞKASININ KELLESİ; Marcel Aymé, Çev. Sabahattin Eyuboğlu Vedat Günyol, 4 Lira.

15. SIĞIRTMAÇ TÜRKÜLERİ Vergilius, Çeviren. İsmet Zeki Eyüboğlu, 250 K.

16. MAVİ YOLCULUK (Gezi Notları) Azra Erhat, 4 Lira.

17. LÂTİN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER (Çeşitli ozanlardan) Oktay Rıfat, 250. K.

18. ŞİİRLER Jacques Prévert, Çeviren Sabahattin Eyuboğlu, 4 Lira.

19. BİLİM AHLÂKI Albert Bayet, Çeviren : Vedat Günyol, 5 Lira.

20. İKİLİK (Şiirler) Oktay Rıfat, 4 lira.

21. GODOT'YU BEKLERKEN Samuel Beckett, Çeviren Ferit Edgü, 4 Lira.

22. HAKSIZ YÖNETİME KARŞI David Thoreau, Çeviren Vedat Günyol, 3 Lira.

23. FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER Diderot, Çeviren İsa Öztürk, 3 Lira.

24. DENEMELER ELEŞTİRİLER Orhan Burian, 4 Lira.

25. UTOPİA Thomas More, Çevirenler. S. Eyuboğlu - Mînâ Urgan - Vedat Günyol, 5 lira.

26. DEVRİM YAZILARI Gracchus Babeuf Çeviren. S. Eyuboğlu V. Günyol, 4 Lira. (Toplattırılmıştır)

27. ŞİİRLE FRANSIZCA Sabahattin Eyuboğlu, 5 Lira.

28. YUNAN ANTOLOGYASI (Şiirler) Çeşitli Ozanlardan Çeviren Oktay Rıfat, 3 Lira.

29. GELİŞEN KOMEDYA Türlü yazarlardan çeviriler Hazırlıyan ve açıklıyan Melih Cevdet Anday, 4 Lira.

30. TURAN YOLU Türkiye'de Turancılığın kaynağı üstüne. André Malraux. Çeviren. Sabahattin Eyuboğlu, 3 Lira.

31. GÜNEŞ ÜLKESİ Tommaso Campanella. Çevirenler Vedat Günyol - Haydar Kazgan 5 Lira.

32. İNSAN VE İNSANLAR Vercors. Çev. S. Eyuboğlu, A. Erhat, V. Günyol. 4 Lira.

33. MACBETH (Bir Deneme) Mînâ Urgan, 4 lira.

34. BUGÜNÜN DÜNYASINDA FELSEFE Jean Wahl. Çev. Ferit Edgü, 3 Lira.

35. DÜNYAMIZA BAKIŞ (Denemeler) A. Einstein, Çev. S. Eyuboğlu. A. Erhat, V. Günyol, C. Çapan, İsa Öztürk, Y. Anday, 5 Lira.

36. TOPLUM SÖZLEŞMESİ Jean - Jacques Rousseau, Çeviren Vedat Günyol, 6 Lira.

37. ÇİN'DEN PERU'YA Türlü ozanlardan çeviren Cevat Çapan, 4 Lira.

38. UYGARLIK (Deneme) Clive Bell, Çeviren.

V. Günyol, M. Urgan, M. C. Anday, H. Yavuz, Halit Çakır, 6 Lira.

39. YUNUS EMRE'YE SELÂM Sabahattin Eyuboğlu. 4 Lira.

Ödemeli olarak YENİ UFUKLAR, P K. 1034, Galata - İstanbul adresinden isteyiniz. Yirmi liradan yukarı isteklerde % 20 indirim yapılır. Çemberlitaş, Boyacı Ahmet Sokağı, Nuribey Han, kat 2, No. 8 (İstanbul) adresine başvuran öğrenci ve öğretmenlere her kitap başına % 25 indirim yapılır.

SABAHATTİN EYUBOĞLU

YUNUS EMRE'YE SELÂM adlı bu kitapta, bir çoklarımızın mistik, yani insandan çok Tanrı'ya, bu dünyadan çok ötekine inanan ve hepimizi düşünmeden boyun eğmeye, alın yazımızı gönül ferahlığıyla kabullenmeye çağıran bir şair saydığımız **YUNUS EMRE**'nin tanrılıktan çok insanlıktan yana giden yollarına götürmektedir bizi.

4 Lira